

POLITYKA NADAŃ WIELKICH KSIĄŻĄT LITEWSKICH NA ŻMUDZI W PIERWSZEJ POŁOWIE XV WIEKU

Eugenijus Saviščevas

Uniwersytet Wileński

ABSTRACT

THE ENDOWMENT POLICY OF THE GRAND LITHUANIAN DUKES IN ZMUDZ IN THE FIRST HALF OF THE 15TH CENTURY

The protracted conflict for the throne between the offspring of Giedymin resulted in numerous endowments of successive rulers of Lithuania for the Lithuanian boyars as well as the extension of the rights to own patrimonies and benefices. Samogitia was practically excluded from this process due to the fact that towards the beginning of the 15th century, it fell under the rule of the Teutonic Order; this situation continued after the incorporation of Zmudz into the Grand Lithuanian Duchy in 1409. The Order continued to have its claims with regard to Zmudz right up to the year 1422. The weakness of the grand dukes which revealed itself from time to time as well as the activity of the Teutonic Order, made it difficult for the Lithuanian rulers to create a wider class of people who remained in the service of the state, that is boyars. That is why, the grand duke Witold began to grant endowments and land to the Zmudz nobles and in this way led to the formation of the local boyar class. The analysis of the endowment acts (altogether 75) from the times of the rule of Witold, Zygmunt Kiejstutowicz and those granted at the beginning of the rule of Casimir the Jagiellon (until the end of 1447) shows that the large land holdings (latyfundia) in Zmudz arose not earlier than at the beginning of the rule of Casimir the Jagiellon and because of the haste with which the numerous benefices had been granted, no strong personal and emotional bonds between the ruler and the numerous Zmudz boyar class had been formed.

Key words: endowment, benefice, latyfundium, boyars, Zmudz, feudalism

Słowa kluczowe: nadanie, beneficium, latyfundium, bojarzy, Żmudz, feudalizm

W okresie średniowiecza więź między władcą i poddanymi pełniącymi służbę wojskową na jego rzecz (rycerstwem lub szlachtą) opierała się na beneficjach i nadaniach ziemskich. Kwestia pojawienia się w Wielkim Księstwie Litewskim beneficjów nadawanych przez władcę nie została ostatecznie rozwiązana¹. Gdy rozpatruje się prob-

¹ H. Łowmiański, *Zagadnienie feudalizmu w W. Księstwie Litewskim* [w:] *Pamiętniki VI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Wilnie. 17–20 września 1935 r.*, Lwów 1935, s. 209–219;

lem od strony teoretycznej, jest całkowicie jasne, że trwałość władzy wielkich książąt litewskich mogła zostać zapewniona wyłącznie dzięki ciągłości pozycji społecznej wspierającej ich warstwy wojskowej. Zasadniczo należy się więc zgodzić z opinią Henryka Łowmiańskiego o pojawieniu się na Litwie beneficjów już za czasów Mengoga. Nie można tego jednak dowieść bezspornie, gdyż z formalnego punktu widzenia beneficja nie występują dopóty, dopóki nie ma dokumentów potwierdzających ich istnienie. Pojawienie się beneficjów na Litwie najczęściej związane jest więc z okresem po przyjęciu chrztu², gdy Jagiełło i Witold na mocy dokumentów nadań zaczęli rozdawać bojarom chłopów, bojarzy zaś zaczęli te pisma starannie chronić i przekazywać z pokolenia na pokolenie. Należy jednak przyznać, że formalny punkt widzenia przedstawia historię raczej nie beneficjów, a rozwoju piśmiennictwa i dokumentów prawnych. Należy też pamiętać, że formy beneficjów w średniowiecznej Europie często się zmieniały³, dlatego nie ma żadnej podstawy do odrzucenia faktu „niepisemnego” (ustnego) nadawania beneficjum przed przyjęciem przez Litwę chrztu.

W przypadku Żmudzi kwestia beneficjów nadawanych przez władzę litewskiego jest jeszcze bardziej skomplikowana. W XIII–XIV wieku żmudzcy wielcy księżęta litewscy posiadali jedynie niestabilne i nierozwinięte struktury władzy, które niekiedy współistniały, a niekiedy konkurowały ze żmudzką arystokracją plemienną. Na przełomie XIII i XIV wieku sieć grodów wielkiego księcia obejmowała jedynie Żmudź południową. Siły zbrojne Żmudzinów odgrywały w niej, w najlepszym przypadku, rolę pomocniczą. W połowie XIV wieku zakon zniszczył również tę sieć, a w latach 1380–1404 Jagiełło i Witold kilkakrotnie przekazywali mu Żmudź. Dlatego do początku XV wieku klasa bojarów – sług wojennych władców Litwy – na Żmudzi w zasadzie się nie ukształtowała. Aż do połowy XV wieku miała ona konkurować z niezależną arystokracją plemienną – lokalnymi autorytetami (*nobiles*)⁴. Gdy latem 1409 roku Żmudź została poddana władzy wielkiego księcia litewskiego

K. Tymieniecki, *Wpływy feudalne w Polsce i na Litwie. Uwagi do dyskusji na IV zjeździe historyków polskich w Wilnie*, „Ateneum Wileńskie”, t. 11 (1936), s. 1–19; O.P. Backus, *The Problem of Feudalism in Lithuania, 1506–1548*, „Slavic Review”, December 1962, vol. 21, nr 4, s. 639–659; K. Jablonskis, *Lietuvos valstybės ir teisės istorija iki XVI a. vidurio* [w:] idem, *Istorija ir jos šaltiniai*, Vilnius 1979, s. 144–152; E. Gudavičius, *Lietuvos europėjimo kelias: istorinės studijos*, Vilnius 2002, s. 87–111; R. Petrauskas, *Vasalinių santykių užuomazgos ir bajorų luomo požymiai* [w:] *Lietuvos istorija*, t. 3, XII a. – 1385 m. *Valstybės iškilimas tarp rytų ir vakarų*, Vilnius 2011, s. 251–255; idem, *Feodalizmo problema ir diduomenės titulai* [w:] *Lietuvos istorija*, t. 4, *Nauji horizontai: dinastija, visuomenė, valstybė. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1386–1529 m.*, Vilnius 2009, s. 226–234.

² O tym świadczą dobrze zbadane przypadki powstania wielkich latyfundiów na Litwie w XV i XVI w.: J. Ochmański, *Powstanie i rozwój latyfundium biskupstwa wileńskiego (1387–1550). Ze studiów nad rozwojem wielkiej własności na Litwie i Białorusi w średniowieczu*, Poznań 1963; K. Pietkiewicz, *Kieżgajłowie i ich latyfundium do połowy XVI wieku*, Poznań 1982; M. Malczewska, *Latyfundium Radziwiłłów w XV do połowy XVI wieku*, Warszawa–Poznań 1985; G. Błaszczuk, *Diecezja żmudzka od XV wieku do początku XVII wieku. Uposażenie*, Poznań 1992; R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje – XV a. Sudėtis–Struktūra–Valdžia*, Vilnius 2003.

³ Zob. N.P. Pavlov-Sil'vanskiy, *Feodalizm v Rossii*, Moskva 1988; S. Reynolds, *Fiefs and Vassals. The Medieval Evidence Reinterpreted*, Oxford 1994.

⁴ E. Savišcevas, *Žemaitijos savivalda ir jos valdžios elitais 1409–1566 metais*, Vilnius 2010, s. 54–82, 101–116; V. Almonaitis, *Žemaitijos politinė padėtis 1380–1410 metais*, Vilnius 1998, s. 25–44.

Witolda, warstwę bojarów należało tu tworzyć od podstaw. Ten proces utrudniały jednak pretensje zakonu, który formalnie aż do 1422 roku traktował Żmudź jako podległe mu terytorium⁵. Właśnie z tego okresu pochodzą stosunkowo liczne źródła pozwalające mówić o nadaniach władców dla żmudzkich bojarów⁶. Co prawda materiały źródłowe są bardzo zagmatwane i łatwo poddają się odmiennym interpretacjom. Na przykład historykom jest dobrze znane pismo Niewojnowiczów, Wisztortowiczów, Gincewiczów i Eidginowiczów z końca XV wieku, w którym stwierdzają oni, że po ich przesiedleniu się ze Żmudzi Witold nadał im posiadłości na Litwie objęte powinnością pełnienia służby wojskowej⁷. Najbardziej prawdopodobne jest, że chodziło o Żmudzinów, którzy przenieśli się na Litwę w latach 1404–1409. Dlatego też nie można kategorycznie stwierdzić, że przed 1409 rokiem nie było Żmudzinów (bojarów) służących władcy Litwy. Warto także zwrócić uwagę na to, że w źródle nie pojawia się nawet wzmianka o jakichkolwiek dokumentach potwierdzających nadania władcy. Pozwala to przypuszczać, że przed przyjęciem chrztu nadania wielkiego księcia mogły mieć charakter ustny. Widocznie taka forma nadań była charakterystyczna dla stosunków władcy z szeregowymi bojarami pochodzenia bałtyjskiego, którzy jeszcze nie doceniali wagi pisma i nie żądali od władcy dokumentów potwierdzających nadania⁸.

Wspomniana sprawa przesiedlenia się Żmudzinów nic jednak nie mówi o możliwościach władców Litwy czynienia nadań na Żmudzi. Znacznie więcej wyjaśnia upubliczniony na soborze w Konstancji tekst „skargi Żmudzinów”, który w ogóle nie wspomina o beneficjach władcy litewskiego nadanych Żmudzinom, mówi natomiast, że Krzyżacy w okresie swoich rządów zabierali nobilem żmudzkiem (w niemieckojęzycznej wersji skargi zwanym bojarami) ich ojcowizny, to jest alodia⁹. Reasumu-

⁵ S.C. Rowell, *Išdavystė ar paprasti nesutarimai? Kazimieras Jogailaitis ir Lietuvos diduomenė 1440–1481 metais* [w:] *Lietuvos valstybė XII–XVIII a.*, Vilnius 1997, s. 45–74; idem, *Rusena karas Žemaičiuose: keletas pastabų apie 1442 m. privilegijos genezę*, „Žemaičių praeitis”, t. 8, Vilnius 1998, s. 5–28.

⁶ Te materiały są częściowo zebrane i wydane: *Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1386–1430*, red. J. Ochmański, Warszawa–Poznań 1986; K. Jablonskis, *Archyvinės smulkmenos* [w:] *Praeitis*, t. 2, Kaunas 1933, s. 412–436 (dalej: JAS). Kilka nadań z czasów Zygmunta Kiejstutowicza zostało opublikowanych w: *Kościół ewangelicko-reformowany w Kielmach: rys historyczny na dokumentach urzędowych*, oprac. B. Grużewski, Warszawa 1912, s. 346; *Lietuvos Metrika. Kn. 225 (1528–1547). 6-oji Teismų bylų knyga*, parengė S. Lazutka, I. Valikonytė, Vilnius 1995, s. 269–677. Duża część nadań z czasu Kazimierza Jagiellończyka znajduje się w trzeciej księdze Metryki Litewskiej – *Lietuvos Metrika* (dalej: LM) *Knyga Nr. 3 (1440–1498). Užrašymų knyga 3*, parengė L. Anužytė, A. Baliulis, Vilnius 1998. W tym artykule wykorzystano też niepublikowane materiały zebrane przez Konstantinasa Jablonskisa, które znajdują się w Bibliotece Wróblewskich Akademii Nauk Litwy – *Lietuvos Mokslų Akademijos Vrublevskių Biblioteka (LMAVB)*, fond 256, nr 3526, 3528, 3529.

⁷ *Vitoldiana*, nr 156, s. 129–130.

⁸ Mamy dosyć liczne przypadki wczesnych nadań wielkich książąt litewskich dla bojarów ruskich. Zob. *Ukrain'ski hramoty*, t. 1, XIV v. i I. pol. XV v., pidg. V.M. Rozova, Kiev 1928; *Ukrain'ski hramoty XV st.*, pidg. Rusaniv'skij, Kiev 1965.

⁹ *Nam licet a primordii nostre originis fuimus prout sumus ingenui et vere liberi, bona nostra ex successione paterna iure hereditario et modis licitis cum plena et perfecta libertate possiderimus. A w innym miejscu: Ipsi enim olim gubernatores nostri fratres ordinis Theutonicorum de Prussia post acceptionem possessionis terre nostre, querentes dumtaxat ea*

jąc, należy stwierdzić, że o polityce beneficjalnej władców Litwy możemy mówić, poczynając dopiero od 1409 roku. Czynienie nadań na Żmudzi oznaczało ponadto starania władców litewskich przekształcenia w warstwę bojarów ciągle samodzielnej i wpływowej lokalnej arystokracji plemiennej.

Oceniając politykę władców Litwy dotyczącą nadań w pierwszej połowie XV wieku, należy wziąć pod uwagę dwa aspekty: 1) ogólne zobowiązania o charakterze stanowym władcy wobec bojarów, które zawarte są przywilejach ziemskich i regionalnych; 2) praktykę osobistych (imiennych) nadań.

Kwestie przywilejów ziemskich i regionalnych w historiografii zostały stosunkowo dobrze zbadane¹⁰. W danym przypadku ważne są nie tyle wszystkie prawa udzielone na mocy przywilejów, ile stworzone dzięki nim warunki prawne zmieniające znaczenie nadań.

W rozwoju przywilejów ziemskich w tym okresie można dostrzec stałe rozszerzanie się praw bojarów do władania ziemią. Taki kierunek rozwoju praw należałoby wyjaśnić kryzysem, który dotknął dynastie panującą na Litwie: długotrwałą konfrontacją między potomkami Olgierda i Kiejstuta, kiedy to władcy starali się przeciągnąć bojarów na swoją stronę. Przywilej Jagiełły z 20 lutego 1387 roku nadany w Wilnie gwarantował bojarom prawo do ojcowizny¹¹; przywilej nadany 2 października 1413 roku w Horodle przez Jagiełłę i Witolda gwarantował dziedziczość nadań udokumentowanych na piśmie¹²; przywilej nadany 6 maja 1434 roku w Grodnie przez

que sua sunt et non Dei, ceperunt nos opprimere, primo paulatim, postea gravius, labores ad usus nostros fieri consuetos subtrahere et nostrarum possessiones hereditatum, quas a patribus nostris avis, proavisque habuimus, pro ipsorum usibus usurpare et proventus nostros minuere, mellificia nostra tota ceterasque utilitates victus nostri a nobis contra Deum et iusticiam auferentes (Codex Medicensis seu Samogitae dioecesis, collegit P. Jatulis, t. 1, Roma 1984, s. 4, 8, 9).

¹⁰ M. Jasynski, *Ustavnyja zemskaja gramoty litovsko-russkogo gosudarstva*, Kiev 1889; M. Lubavskij, *Litovsko-russkij sejm. Opyt po istorii učreždenija v sviazi s vnutrennim stroem i vnešnej žizniu gosudarstva*, Moskva 1910, s. 428–436; J. Jakubovskij, *Zemskie privilei Velikogo Knjažestva Litovskogo*, „*Žurnal Ministerstva Narodnogo Prosvieščenia*” 1903, t. 347, nr 6, s. 245–303; M. Krasauskaitė, *Die litauischen Adelsprivilegien bis zum Ende des XV Jahrhunderts*, Leipzig 1927.

¹¹ *Ut videlicet quilibet armiger sive boiarin fidem assumens catholicam et ipsius heredes ac successores legitimi castra, districtus, vilas atque domos ac omnia, quae ex successione paterna possidet, habendi, tenendi, possidendi, vendendi, alienandi, permutandi dandi, donandi, et in usus suos beneplacitos proprios et voluntarios libere convertendi habeat et habeant liberam et omnimodam facultatem, ut iuribus similibus utantur et fruantur, quibus et caeteri nobiles in terris aliis Regni nostri Poloniae potiuntur (LM. Knyga Nr 25 (1387–1546). Užrašymų knyga 25, parengė D. Antanavičius, A. Baliulis, Vilnius 1998, nr 1, s. 35).*

¹² *Item barones et nobiles predicti bona ipsorum paternalia pari iure obtinent sicut barones Regni Poloniae sua noscuntur obtinere, et donationes nostras, super quibus literas obtinent a nobis efficaces et fulcitas perpetui roboris firmitate similiter obtinebunt et liberam habebunt ipsa vendendi, comutandi, alienandi, donandi, et in usus suos convertendi facultatem, nostro tamen consensu ad hoc specialiter accedente, sic tamen quod ipsa alienando, commutando vel donando coram nobis vel nostris officialibus iuxta consuetudinem Regi Poloniae resignabunt. Item post mortem patrum, liberi non debent bonis hereditariis privari, sed ea cum suis successoribus possidere, prout barones et nobiles Regni Poloniae sua possident et in usus convertunt beneplacitos. Zob.: 1413 m. Horodlės aktai (Dokumentai ir tyrinėjimai) = Akty Horodelskie z 1413 roku (Dokumenty i studia), oprac. J. Kiaupienė, L. Korczak, Vilnius–Kraków 2013, s. 39.*

Zygmunta Kiejstutowicza zapewniał bojarom prawo rozporządzania ojcowiznami i odziedziczonymi posiadłościami¹³ oraz zarządzania posiadłościami nadanymi w okresie Witolda¹⁴, które określono nie tak dokładnie jak w przywileju wydanym w Horodle. Zasadniczą nowość stanowiła obietnica Zygmunta Kiejstutowicza niezadania od przekazanych bojarom chłopów daniny dziakła¹⁵ oraz wypełniania obowiązków budowy i naprawy grodów¹⁶. Wreszcie w przywileju wydanym w Wilnie 2 maja 1447 roku Kazimierz Jagiellończyk potwierdził wszystkie postanowienia przywileju Zygmunta Kiejstutowicza, jeszcze wyraźniej określając swobodne rozporządzanie nie tylko odziedziczonymi, lecz także nadanymi posiadłościami¹⁷, obiecał, że od chłopów należących do bojarów nie będzie się pobierać serebszczyzny¹⁸ oraz dodał, że bojarskie wdowy, podobnie jak dzieci obu płci, nie będą pozbawiane ojcowizny¹⁹. Po tym przywileju prawa litewskich bojarów w zakresie władania ziemią aż do połowy XVI wieku nie były w zasadzie rozszerzane. Dlatego rok nadania przywileju – 1447 – może być traktowany jako cezura oddzielająca fazę rozwoju praw od etapu stagnacji. Rok 1447 może posłużyć jako końcowa data niniejszego badania.

Okres między rokiem 1387 i 1447 w rozwoju praw bojarów można podzielić również na dwa inne etapy: przed 1434 rokiem postanowienia przywilejów ziemskich miały bardziej społeczne znaczenie, zaś po roku 1434 poza społecznym pojawiło się też znaczenie gospodarcze. Spoglądając na treść prawną wspomnianych przy-

¹³ *Deinde, quod prefati principes et boiari eorumque liberi legitimi, omnia bona hereditaria et paterna pari jure obtineant, sicut alibi in christianitate dinoscuntur obtinere, et liberam habeant facultatem ipso vendendi commutandi donandi alienandi et in usus suos beneplacitos, prout ipsis melius videbitur expedire, convertendi, sic tamen, quod ipsa alienando commutando vendendo vel donando, coram nobis aut nostris officialibus resignabunt. Zob.: Monumenta medii aevi res gestas Poloniae illustrantia (dalej: MMAP), t. 14, Kraków 1894, s. 529–531; M. Lubavskiy, *Očerki istorii litovsko-russkogo gosudarstva do Lublinskoj inii vključitel'no*, Moskwa 1910, s. 323–325.*

¹⁴ MMAP, s. 530; M. Lubavskiy, *Očerki...*, s. 324.

¹⁵ MMAP, s. 530; M. Lubavskiy, *Očerki...*, s. 324.

¹⁶ *Ibidem: Nihilominus tamen in predictis principibus et boiaris et subtitis eorundem castrorum edificationes et reformationes et vias expedicionales in ipsorum propriis expensis, ad quas ab antiquo tenebantur, sine quibus eciam terre nostre bene stare non possunt, pro nobis et nostris successoribus reservamus, aliis laboribus castrorum nostrorum a sepe dictorum principum et boiarorum hominibus omnio exclusis.*

¹⁷ *Item praedicti duces, barones, nobiles et cives, bona sua paterna, aut eis concessa per serenissimum principem felicis recordationis magnum duces Alexandrum Vitovdum praedecessorem et avum nostrum charissimum, et donationes illustris ducis Sigismundi, si hi, qui huismodi donacionibus pociuntur, privilegiis, aut testimoniis sufficienti et legitimo testimonio, eas ipsas donationes fulcient et probant, pari et eodem jure debent tenere, prout duces, barones, nobiles, et cives regni poloniae, sua possident bona. Et debent habere libertatem ea ipsa bona, commutandi, alienandi, donandi, et ad beneplacitos suos usus convertendi. Ita tamen quod huismodi bona, commutando, vendendo, alienando, aut donando coram nobis, aut officialibus nostris, juxta modum juris regni Poloniae resignare debent. Zob.: Zbiór praw litewskich od roku 1389 do roku 1529. Tudzież rozprawy sejmowe o tychże prawach od roku 1544 do roku 1563, Poznań 1841, s. 31–33; M. Lubavskiy, *Očerki...*, s. 325–328.*

¹⁸ *Zbiór praw litewskich...*, s. 32; M. Lubavskiy, *Očerki...*, s. 327.

¹⁹ *Ibidem: Item post mortem patrum, pueri sexus utriusque a bonis hereditaris non debent alienari, sed debent cum successoribus suis, huiusmodi bona plena jure possidere, prout duces, barones, nobiles, et cives Regni Poloniae sua obtinent bona et in usus suos convertunt.*

wilejów z pozycji wielkiego księcia, możemy zauważyć, że Zygmunt Kiejstutowicz w zasadzie obdarował bojarów immunitetem administracyjnym, który potwierdził Kazimierz Jagiellończyk, dodając do niego immunitet podatkowy i sądowy. W taki sposób chłopci nadani bojarom przestali być podwładnymi wielkich książąt. Ogólne prawne tło nadań stało się zatem dla bojarów szczególnie pomyślne po 1434 roku. Właśnie od 1447 roku nie tylko wzrosła wartość nadań ziemskich wielkiego księcia, lecz także zostały położone podwaliny ekonomiczne pod stanowisko bojarów w Wielkim Księstwie Litewskim.

Próbując określić specyfikę sytuacji na Żmudzi na tle ogólnego rozwoju praw bojarów litewskich, należy zaznaczyć, że bodaj najważniejszą rzeczą było to, iż formalnie przywileje z lat 1387 i 1413 nie obowiązywały Żmudzinów. Oba przywileje nadawały swobody bojarom katolikom, natomiast Żmudzini wówczas pozostawali poganami²⁰. Zgodnie z tradycją historiograficzną biorącą początek od Jana Długosza późną jesienią 1413 roku król Władysław Jagiełło oraz wielki książę Witold przybyli na Żmudź prosto z Horodła²¹ i zachęcili (lub nawet zmusili) Żmudzinów do przyjęcia chrztu. Chrzest żmudzkiej arystokracji formalnie pozwolił jej korzystać z praw litewskich bojarów²². Gdyby rozważać czysto teoretycznie, to właśnie chrzest Żmudzinów w 1413 lub 1417 roku, nie zaś faktyczne poddanie Żmudzi władzy Witolda w 1409 roku, powinien być wiązany z nadaniami i przyspieszeniem kształtowania się klasy bojarów. Chronologia pism świadczących o wczesnych nadaniach żmudzkiemu bojarom przez Witolda potwierdza tę przesłankę.

Dopiero teraz można przejść do analizy osobistych nadań żmudzkiemu bojarom, dzięki czemu odsłonią się właściwości polityki beneficjalnej władców Litwy. Do analizy posłużyły dokumenty nadań (listy, mandaty) Witolda, Zygmunta Kiejstuto-

²⁰ Niewątpliwie część żmudzkiej elity już była ochrzczona przez Krzyżaków, a zapewne i przez władców Litwy. Jednak do 1413 lub 1417 r. nie było chrztu całego społeczeństwa.

²¹ W najnowszych badaniach Dariusz Baronas zwrócił uwagę, że opisana przez Długosza akcja chrztu Żmudzinów w 1413 r. nie jest wiarygodna; D. Baronas, *Žemaičių krikštas Jono Dluogošo kronikos šviesoje* [w:] *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 3, Vilnius 2011, s. 23–30. W tym przypadku Żmudzini chrześcijanami zostali dopiero w 1417 r.

²² O nadaniu Żmudzinom praw bojarów litewskich czytamy w przywileju Aleksandra Jagiellończyka dla ziemi żmudzkiej: *Item omnibus nobilibus, boiaris et toti communitati districtus Knithoviensis similiter dedimus et concessimus praesentium tenore mediante concedimusque et damus omnia iura et libertates christianitatis, prout terrae Lithuaniae concessimus et quemadmodum genitor noster praefatus eorum praedecessoribus, boiaris videlicet Butrimo, Stroupi et Gierwido cum caeteris boiaris, et communitati dicti districtus Knethoviensis dederat et concesserat, et boiaros ac nobiles eiusdem districtus in eadem primaeva honestate et provisionibus tenebimus eo modo, quo serenissimus dominus Vladislaus rex et praeclarus dux Vitovdus necnon genitor noster tenuit et habuit, cum omnibus cmetonibus et tota communitate districtus praefati. W tym samym przywileju potwierdzone są też dawne nadania króla Władysława i wielkiego księcia Witolda: *Praetereaue dedimus et concessimus omnibus boiaris et toti communitati Knithoviensis, Pernaraviensis, Rosionensis, Chrosnensis, Mednicensis, Ghozoviensis et Postoviensis districtus eiusdem terrae Samogitiae ea omnia, quae ab antiquo tempore Vladislai regis, ducis Vitovdi et genitoris nostri tenebant et possidebant, villas et alia, quae eos pro praesenti volumus tenere et possidere irrevocabiliter et perpetuo. Zob.: Žemaitijos žemės privilegijos XV–XVII a. = Privilegia terrestria Samogitiensia saec. XV–XVII (Historiae Lituaniae Fontes Minores, t. 6), parengė D. Antanavičius, E. Savišcevas, Vilnius 2010, s. 42, 43.**

wicza i Kazimierza Jagiellończyka oraz wzmianki o nadaniach (zob. dodatek do tego artykułu). Należy podkreślić, że jeśli zachowała się jedynie wzmianka, niekoniecznie oznacza to, iż nadanie zostało udokumentowane na piśmie. Jeszcze jedno zastrzeżenie: jeśli na liście władców nie znajdzie się Świdrygiełły, to dlatego, że nie udało się dotrzeć do informacji o jego nadaniach dla Żmudzinów.

Do rozpatrzenia jest 26 przypadków nadań poczynionych przez Witolda, 11 przez Zygmunta Kiejstutowicza i 38 przez Kazimierza Jagiellończyka. Ogółem 75. Liczba ta nie oznacza jednocześnie liczby obdarowanych bojarów. W rzeczywistości Witold swoimi nadaniami obdarował nie 26, a około 84 bojarów. Odpowiednio Zygmunt Kiejstutowicz – około 25; zaś Kazimierz Jagiellończyk – około 180. Tego typu niezgodności są możliwe, dlatego że wszyscy trzej władcy bardzo często dokumentowali swoje nadania nie indywidualnie, a grupowo. Taki charakter ma 5 z 26 pism Witolda; 1 z 9 Zygmunta Kiejstutowicza i aż 12 z 29 Kazimierza Jagiellończyka. Ogólną liczbę obdarowanych bojarów można podać wyłącznie warunkowo, gdyż część bojarów otrzymała posiadłości od kilku władców lub zapisane imiona są tak zniekształcone, że nie można być pewnym, iż nie powtarzają się w innych nadaniach. Szacunkowo dostępne są dane o około 250 bojarach.

Najczęściej nie jest też możliwe podanie dokładnej daty nadania. Jak już wspomniano, pisma Witolda jestem skłonny datować na okres 1413–1430. Nieco dokładniejsze daty można ustalić dla nadań z początku okresu panowania Zygmunta Kiejstutowicza i Kazimierza Jagiellończyka.

Analiza wielkości majątków nadanych bojarom również jest stosunkowo skomplikowana ze względu na lakoniczność charakterystyki tych majątków. Najczęściej wymieniani są nadani ludzie, niekiedy czeladź (być może niewolna), ziemia (*zemia*), *zemica* (w obu przypadkach chodzi o ziemię nadającą się do uprawy), lasy, jeziora. Oczywiście jest, że wszystkie te wielkości miały indywidualną wartość i nie były równoważne. Jak się wydaje, najbardziej uniwersalną jednostką nadaniową stanowił człowiek, to jest *weldomyj* (chłop). Jak można wnioskować na podstawie przypadków ziemi posiadanej przez chłopów nadanych bojarom prawdopodobnie w Kołtynianach, dzięki szczęśliwemu zbiegowi okoliczności zapisanych w inwentarzu pomiaru włóczego w powiecie korszewskim²³, chłop nadany za panowania Witolda bojarowi mógł posiadać 1–2 włóki jedynie ziemi uprawnej. Co prawda, należy mieć na uwadze, że powiat korszewski był terenem pogranicznym słabo zaludnionym, gdzie gospodarstwa chłopskie mogły być większe.

Witold najczęściej nadawał bojarom po jednym chłopie, niekiedy po dwóch i tylko w nielicznych wypadkach więcej. Te rzadkie wypadki dotyczą bojarów z Miednik: Kelpszy Kniutowicza – 6 chłopów; Wojniaty Kirkutowicza – 4; Swirkonta – 4 (zresztą może być tak, że od Witolda otrzymał jeszcze dwóch chłopów jako Swirkwit). Wykazywana przez Witolda większa aktywność wobec bojarów z Miednik może zostać wyjaśniona tradycyjnie silnymi wpływami zakonu na tym obszarze. Tak na przykład ojciec obdarowanego przez Witolda Kelpszy poddał się komturowi z Kłajpedy i zamieszkał na terenie kontrolowanym przez Niemców. Sam Kelpsza

²³ JAS, s. 385; V. Almonaitis, *Vakarų Lietuva XIII–XV amžiuje*, Kaunas 2013, s. 60–62.

w pierwszych latach XV wieku służył Niemcom i dopiero później wrócił do ojczyzny. Kirkutis, ojciec innego bojara – Wojniaty, w szczególny sposób obdarowanego przez Witolda, ucierpiał w wyniku ucisku krzyżackiego w latach 1404–1409²⁴. O stosunkach Swirkonta z zakonem nic nie wiadomo. Wygląda na to, że był najmłodszy spośród trzech wymienionych, gdyż – inaczej niż Kelpsza i Wojniata – jest wspomniany w pierwszych latach panowania Kazimierza Jagiellończyka. W każdym razie nie istniały żadne osobiste powiązania między tymi najobficiej obdarowanymi bojarami a wielkim księciem litewskim.

Najbardziej bodaj znamienity przykład prowadzonej przez Witolda polityki nadaniowej należy powiązać z osobą Kieżgajły, starosty żmudzkiego. Dosyć dobrze zbadana historia posiadłości Kieżgajłów na Żmudzi pokazuje, że z rąk Witolda Kieżgajło otrzymał jedynie lasy w pobliżu Gorzd na brzegu rzeki Minia i – być może – w pobliżu Płotele nad brzegiem rzeki Opuse. Żona Kieżgajły otrzymała natomiast od Witolda ziemię i jezioro w Krożach. Należy podkreślić, że we wszystkich trzech przypadkach nadań nie mówi się o chłopach. Znamienne jest to, że wielkość tych posiadłości zarówno w XV wieku, jak i dzisiaj trudno jest określić i porównać z posiadłościami ziemskimi szeregowych żmudzkich bojarów. Jasne jest tylko jedno – w przypadku Kieżgajły, inaczej niż Moniwida, Witold nie stworzył dla swojego wiernego sługi latyfundium, ale dał podstawy do jego kształtowania. Jak wykazują źródła z początku XVI wieku dotyczące stanu dobrze znanego, należącego do Kieżgajłów kompleksu posiadłości w Płotelach, można przypuszczać, że był on kształtowany przez kolonizację lasu, ludzie zaś byli przesiedlani z innych posiadłości Kieżgajły.

Przypadek Kieżgajły bardzo dobrze współbrzmi z prowadzoną przez Witolda szczególnie ostrożnie polityką w zakresie zaopatrzenia w ziemię diecezji żmudzkiej. Pierwsze parafie zostały założone na Żmudzi najpewniej w 1413 lub 1417 roku, ale dotychczas nie wiadomo, czy nadano im wówczas posiadłości. Diecezja została założona w 1417 roku, z kolei biskup większe posiadłości otrzymał dopiero w roku 1421. Powodem ostrożności Witolda była obawa przed wywołaniem gniewu Żmudzinów. Należy także uwzględnić istotny problem więzi społecznych. Na początku XV wieku Żmudzini żyli, tworząc nieduże, zwarte wspólnoty. Ziemia zarówno nobilew, jak i szeregowych wolnych chłopów była alodialna. Wielce prawdopodobne jest, że w wyniku związków małżeńskich i innych miejscowi nobilewie byli powiązani z prostymi włościanami. W zasadzie oznacza to, że dowolna próba przekazania chłopu bojarowi przez Witolda naruszałaby interesy prawie wszystkich członków wspólnoty. Witold nie mógł zatem dokonać aktywniejszego ponownego podziału zasobów gospodarczych Żmudzinów, nie wzbudzając gniewu wspólnot. W takim przypadku nadawanie chłopów bojarom przede wszystkim mogło być dokonywane jedynie na słabo zaludnionych terenach przy granicy z Zakonem, gdzie w chutorach żyło niewielu mieszkańców. Nadania Witolda dla Kieżgajły oraz bojarów z Miednik i Kołtynian potwierdzają, że na początku XV wieku znaczna część nadawanych posiadłości znajdowała się poza granicami terytorium tradycyjnie zamieszkanego przez Żmudzinów.

²⁴ E. Savišcevas, *Žemaitijos savivalda...*, s. 79, 83.

Na początku panowania Zygmunta Kiejstutowicza i Kazimierza Jagiellończyka owa tendencja w polityce nadań nie wygasła. Wiadomo, że uwagę zwracają przede wszystkim przykłady większych nadanych posiadłości: rozszerzenie należące do Kieżgajłów powiatu Płotele do Apuolė i Połagi; podarowanie Kontowtowi Laukžemė, której posiadłości w postaci wyrąbanych połaci prowadziły aż do Szkud; nieudokumentowany, ale w rzeczywistości istniejący dwór zamieszkałego w owym czasie po drugiej stronie Niemna starosty żmudzkiego Giełguda²⁵; nadanie Zygmunta Kiejstutowicza Biliusowi Żadejkowiczowi – *dvu oziere' na granicy nemeckoi na imia Lieki za Jurkorkom*²⁶ i inne.

W polityce Zygmunta Kiejstutowicza w zakresie nadań największą ciekawość budzi rozpowszechniona przez latopis litewski myśl o niechęci tego władcy do możnowładców. Historia administrowania na Żmudzi rzeczywiście zawiera pośrednią, ale ciekawą zbieżność z informacjami pochodzącymi z latopisu. Kieżgajło wspierający Świdrygiełłę został usunięty ze stanowiska starosty żmudzkiego, a w latach 30. XV wieku funkcję starosty piastowali tu lokalni możni: Gojlimin i Kontowt. Nie ma żadnego pisma Zygmunta rozszerzającego posiadłości ziemskie tych dwóch wpływowych bojarów. Co prawda, istnieje zaledwie 11 pism i wzmianek o nadaniach tego władcy, co nie pozwala na wyciągnięcie chociażby nieco bardziej prawdopodobnych wniosków. We wszystkich jednak przypadkach, z wyjątkiem jednego, spotykamy się z nadaniami indywidualnymi, na mocy których zostały przydzielone nieduże posiadłości (1–2 chłopów). Ponadto szczególnie starano się nie obsadzać specjalnych stanowisk: kuniczników, bartników, bojarów putnych. Czyniąc zastrzeżenia, można zatem przypuszczać, że za panowania Zygmunta Kiejstutowicza nadawanie chłopów bojarom odbywało się na nieco mniejszą skalę.

Z tego okresu pochodzi jedyna wzmianka o piśmie, na mocy którego nadano posiadłości grupie 12 bojarów. Z pisma można wnioskować, że nadania podobnym grupom bojarów powinny były się wiązać z wyjątkowymi wydarzeniami, w tym wypadku z wyprawą Zygmunta Kiejstutowicza do Mścisławia. Swoją drogą, pozwala to wyraźniej zrozumieć naturę nadań Witolda i później Kazimierza Jagiellończyka grupom bojarów. Nadania były dokonywane przy szczególnych okazjach. Za panowania Witolda mógł to być chrzest w 1413 lub w 1417 roku; za Kazimierza Jagiellończyka – burzliwe wydarzenia z końca 1440 i początku 1441 roku.

Do badania polityki nadaniowej prowadzonej w pierwszych dziesięciu latach panowania Kazimierza Jagiellończyka mamy znacznie bardziej systemowe źródło – tak zwaną księgę „danin” (tj. nadań) Kazimierza. Mimo iż natura samego źródła jest skomplikowana, to niewątpliwie dostarcza ono znacznie pełniejszych informacji o poczynaniach litewskiego władcy niż rozproszone pisma nadań i wzmianki o nich²⁷. Już chociażby z tego względu nie należy się dziwić znacznie większej liczbie obdarowanych bojarów żmudzkich. Znamienne jest jednak to, że w kontekście

²⁵ LM 8, parengė A. Baliulis, R. Firkovičius, D. Antanavičius, Vilnius 1995, s. 182–184.

²⁶ *Akty odnosiaščiesia k istorii Južnoj i Zapadnoj Rossii*, t. 1, Sankt Peterburg 1863, s. 19.

²⁷ O możliwościach dekomponowania i datowania oddzielnych wpisów tej księgi zob. E. Saviš-čevas, *Suvaldyti chaosą: bandymas naujai tirti Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero suteikčių knyga* [w:] *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 1, Vilnius 2008, s. 115–173.

źródła ukazującego nadania Kazimierza Jagiellończyka dokonane w całym Wielkim Księstwie Litewskim w latach 1440–1476 widzimy, że na Żmudzi udzielono nadań stosunkowo większej liczbie bojarów w porównaniu z innymi regionami. To zjawisko jestem skłonny tłumaczyć nie tylko dążeniem wielkiego księcia, by uspokoić nadaniami elitę regionu, która zbuntowała się w 1440 roku, lecz także staraniami potomków arystokracji plemiennnej o wejście w krąg bojarów.

W pierwszym dziesięcioleciu panowania Kazimierza Jagiellończyka zauważalna jest tendencja do obdarowywania majątkiem o większej wartości. Mimo że najczęściej również Kazimierz Jagiellończyk nadawał po 1–2 chłopów, to jednak znacznie częściej niż w okresie panowania poprzedników spotykamy się z nadaniami 3–5, czasami nawet 10 chłopów. Można także dostrzec, że bojarzy większymi nadaniami zostali obdarowani niejednokrotnie (Barwain, Bilius, Butwil, Czyż, Dorg, Dowgint, Dowiat, Drosut, Gelis, Jan Klausgajłowicz, Kuszlejko, Mostwil, Mażejko, Możrim, Sirius, Tolwoisz, Wizbor). Nazewnictwo dowodzi, że mamy do czynienia z dopiero co ochrzczonymi, ale ciągle jeszcze używającymi pogańskich imion przedstawicielami lokalnej arystokracji. Wątpliwe jest, że codzienne otoczenie tych bojarów bardzo się zmieniło od czasów ich rodziców, którzy żyli na początku XV wieku. Lista imion mówi o tym, że warstwa bojarów żmudzkich w połowie XV wieku raczej nie doznała poważniejszego napływu obcych (nielokalnych) elementów. Obok imion żmudzkich jedynie powoli wyłaniają się, niestety prawie niemożliwe do zidentyfikowania, imiona bojarów: Jan, Jakub, Jerzy, Michał, Petrasz. Wątpliwe jest, by przenieśli się skądinąd. Najlepiej to wyjaśnia wzmianka o Janie Klausgajłowiczu. Wspomniani byli, co najwyżej, przedstawicielami nowej generacji bojarów żmudzkich. To zaś oznacza, że w latach 1409–1450 władcy litewscy, mimo że mieli prawo rozdawać ziemię na Żmudzi, nie nadawali jej niemiejscowym bojarom. Da się też zauważyć swoistą izolację z drugiej strony: sami Żmudzini nie otrzymywali posiadłości w innych regionach Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jedyнным dowodem na pokonanie podobnej izolacji są przypadki bojarów Czyża, Biliusa i może Dowiata. Samo imię Czyża pozostawia ogromne możliwości interpretacyjne. W zasadzie mógł być Żmudzinem, ale bardziej prawdopodobne jest, że nie był. Ponieważ posiadłości otrzymał od Kazimierza również w Widuklach i Rudaminie²⁸, można raczej przypuszczać, że był Litwinem. Bilius i Dowiat niewątpliwie byli natomiast Żmudzinami, którzy tylko formalnie otrzymali nadania poza granicą Żmudzi, właśnie na litewskim brzegu Niewiaży²⁹. Razem z Kieżgajłą ci bojarzy tworzyli niewielką grupę ludzi, która była ściśle związana z Litwą.

Mimo że obiekty nadań bardzo trudno jest zlokalizować, to jednak wśród powiatów wymienianych na początku panowania Kazimierza Jagiellończyka, w których bojarzy otrzymywali chłopów, znacznie częściej trafiają się wewnętrzne powiaty, niebędące przygranicznymi: Ejragoła, Rosienie, Widukle, Kroże. Jeżeli moja wcześniejsza przesłanka dotycząca koncentracji wspólnot żmudzkich połączonych silny-

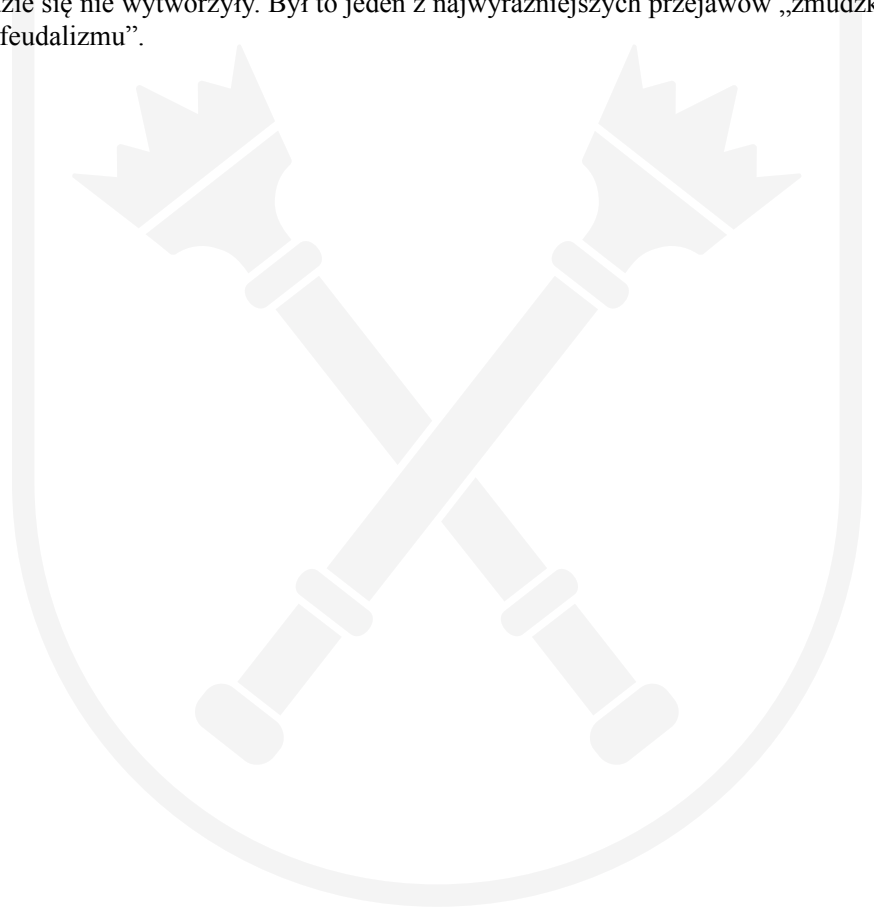
²⁸ LM 3, s. 20; SA 13.

²⁹ Nadanie „Biulewi” w Kujenach, zob. LM 3, s. 67; SA 782.

mi więzami jest prawdziwa, to rozdawanie chłopów w „wewnętrznych” powiatach oznaczałoby rozrywanie tradycyjnych więzi łączących nobilów i prostych rolników.

Wreszcie, porównując charakter nadań trzech władców, należy przyznać, że możnowładcze latyfundia na Żmudzi pojawiły się dopiero za panowania Kazimierza Jagiellończyka. Najdobitniejszymi tego przykładami były nadania przez Kazimierza Jagiellończyka Michałowi Kieżgajle 15 (lub 16) chłopów przy Płotelach i na brzegu rzeki Opuse, oraz „prezent” tego samego władcy dla Kontowta: 34 osoby w Lydowianach i 16 w Szawlanach.

Można zatem stwierdzić, że w przypadku Żmudzi aktywizacja nadań za każdym razem była powiązana z trudnościami związanymi z pozycją władcy litewskiego w społeczeństwie. Istnieje zatem podstawa do przypuszczenia, że warstwa bojarów żmudzkich powstała nie dzięki dobrym uczynom wielkich książąt. Nadawanie beneficjów było w dużym stopniu spowodowane lub nawet wymuszone przez samych bojarów. W związku z nagłym i liczebnym procesem nadawania beneficjów więzi personalne i emocjonalne między władcą a liczną warstwą bojarów żmudzkich w zasadzie się nie wytworzyły. Był to jeden z najwyraźniejszych przejawów „żmudzkiego feudalizmu”.

Dodatek. Spis bojarów, którzy otrzymali nadania na Żmudzi w pierwszej połowie XV wieku

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Arbsz	Kazimierz Jagiełłończyk	1440–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 274, nr 408
Barwoin	Kazimierz Jagiełłończyk	1443–1450	2 ludzi i pusta ziemia	LM 3, s. 20; SA ³⁰ 13
	Kazimierz Jagiełłończyk	1440–1450	2 czeladzi ³¹	LM 3, s. 49; SA 465
Biażius	Kazimierz Jagiełłończyk	1440–1450	1 człowiek we włości widuklewskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Bilius	Zygmunt Kiejstutowicz	15 lutego 1433	2 jeziora za Jurborkom	AJiZR, t. 1, s. 19
	Kazimierz Jagiełłończyk	1445/1446 albo 1460/1461	2 jeziora	LM 3, s. 48; SA 458
Birial (Geitutowicz)	Zygmunt Kiejstutowicz	1443–1458	7 ludzi (w powiecie kowieńskim)	LM 3, s. 67; SA 782
		29 sierpnia 1437	3 ziemie pod bartnikami	LMAVB fond 256, nr 3528, s. 1
	Zygmunt Kiejstutowicz	25 czerwca ??	3 ludzi we włości kroźskiej	LMAVB fond 256, nr 3528, s. 3
Biwoin	Kazimierz Jagiełłończyk	1440–1450	1 człowiek we włości ejragolskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Burk	Kazimierz Jagiełłończyk	1443–1450	1 ziemia	LM 3, s. 50; SA 468
Butrim	Kazimierz Jagiełłończyk	1443–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
Butwil	Kazimierz Jagiełłończyk	1443–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
		1443–1450	5 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
Czarkas	Kazimierz Jagiełłończyk	1440–1450	1 człowiek we włości ejragolskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Czyż	Kazimierz Jagiełłończyk	1442	1 człowiek we włości widuklewskiej, czasowe nadanie ³²	LM 3, s. 50; SA 471
		1443–1447	2 ludzi we włości widuklewskiej	LM 3, s. 49; SA 466
		1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465

³⁰ Skrót oznacza akt prawdopodobny (*spejamas aktas*). O tej kategorii zob. E. Saviščevas, *Sivaldyti chaosa*, s. 124–128.

³¹ Tu i dalej czeladzią nazywamy to, co w pismach ruskich określamy „*semica*”.

³² Tu i dalej czasowym nadaniem nazywamy to, co w pismach ruskich opisywano jako „*do voli gospodarskoe*”.

Dergut	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Diboir	Witold	b. d. wzmianka	2 ludzi (we włości miednickiej)	LMAVB, fond 256, nr 3526, s. 31
Dirgint	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtyńskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vítoldiana, s. 85, nr 89
Dirmeit	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Dokes	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
Domonit	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Dorg	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	2 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
Dorgen	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek (kował) we włości knietowskiej, czasowe nadanie	LM 3, s. 50; SA 469
Dorgen	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek (kował) we włości krożskiej, do woli	LM 3, s. 50; SA 469
Doś	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Dowgint	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	4 ludzi we włości widuklewskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Dowgird Bielewicz	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	2 ziemie puste we włości ejralskiej	LM 3, s. 49; SA 466
Dowgowt	Kazimierz Jagiellończyk	1442–1447	2 ludzi	LM 3, s. 48; SA 461
Dowgut	Witold	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Dowgut	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2;
Dowiat	Witold	b. d. wzmianka	ojcowizna	JAS, s. 393, 394, nr 15; Vítoldiana, s. 112–113, nr 125; LM 3, s. 40; SA 356
	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	2 czeladzi	LM 3, s. 49; SA 465
		1440–1450	6 ludzi (w powiecie kowieńskim?)	LM 3, s. 67; SA 774

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Dowkont, Daukont	Witold	[1422]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99
	Zygmunt Kiejstutowicz	b. d. wzmianka	1 weldamy (?)	LMAVB fond 37, nr 799
Drawdik	Zygmunt Kiejstutowicz	b. d. wzmianka	(?)	LMAVB fond 256, nr 3529, s. 1c
Drosiut	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	2 ziemie puste w Kedojach (Kiedojnach?)	LM 3, s. 49; SA 466
Eidimt	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	1 człowiek we włości rosiejńskiej, „do woli”	LM 3, s. 50; SA 470
Eidko	Kazimierz Jagiellończyk	1442	1 człowiek	LM 3, s. 50; SA 471
Eimar	Zygmunt Kiejstutowicz	18 czerwca 1438	1 ziemia pusta	LM 225, s. 271, 272, nr 404
Eirim	Kazimierz Jagiellończyk	1442	1 człowiek we włości kroźskiej, „do woli”	LM 3, s. 50; SA 471
	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	2 ludzi we włości rosiejńskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Etrut	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	3 ludzi we włości rosiejńskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Gauwid	Witold	[1422]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99
Gedawk (?)	Witold	b. d. (wzmianka, fałszyfikat?)	(?)	JAS, s. 389, 390, nr 7; Vitoldiana, s. 140, nr 175
pan Gedigid	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1476	wyspa na 7 beczek i sianożęcie na 6 kopek	LM 3, s. 51; SA 473
Gediwup	Witold	[19 lutego 1417]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 427, 428, nr 7; Vitoldiana, s. 88, nr 92
Gedmin	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości kołtyńskiej	LM 3, s. 50; SA 469
Gedwid	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	2 ludzi we włości gojzewskiej	LM 3, s. 48; SA 465

Gedwil	Witold	b. d. wzmianka	1 człowiek (we włosi widuklewskiej)	JAS, s. 393, nr 13; s. 395, nr 20; Vitoldiana, s. 116, nr 132; LM 225, s. 276, nr 415; LMAVB fond 256, nr 3526, s. 1, nr 4292
Gelgud	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosi miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
Gelis	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1458	3 ludzi	LM 3, s. 20; SA 8
	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	2 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
Genbut	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włosi miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Gergl	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włosi miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Getolt	Kazimierz Jagiellończyk	1442	1 człowiek	LM 3, s. 50; SA 471
Giałut	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włosi kołtyniańskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Gieloz	Witold	[1422]	1 człowiek we włosi miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99
Gientowt	Witold	[1422]	1 człowiek we włosi miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92–93, nr 99
(Geistowt) Keistowt	Witold	22 czerwca 1415	2 ludzi we włosi kołtyniańskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Ginko	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włosi kołtyniańskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Ginwil	Kazimierz Jagiellończyk	1442–1450	1 człowiek i ziemia pusta	LM 3, s. 48; SA 457
Girdut	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	1 człowiek we włosi miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Girikod Eikintowicz	Witold	[19 lutego 1417]	1 człowiek we włosi miednickiej	JAS, s. 427, 428, nr 7; Vitoldiana, s. 88, nr 92

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Giwin	Kazimierz Jagiellończyk	21 grudnia 1445	1 ziemia pusta	LM 225, s. 276, nr 414
Goligin Ostikowicz	Kazimierz Jagiellończyk	1442–1450	1 człowiek	LM 3, s. 48; SA 457
Golmin Кголин	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości knietowskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Golwezow	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
Gotowt	Witold	b. d. (wzmianka)	1 człowiek (we włości korszowskiej, w Jow-nodowie)	JAS, s. 387, 388, nr 3; Vitoldiana, s. 117, nr 134
Gowdik (?)	Witold	b. d. wzmianka	1 człowiek (we włości płotelskiej, Apuole)	JAS, s. 395, 396, nr 21; Vitoldiana, s. 138, nr 172
Goyston	Witold	[1422]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99
Grimas	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Ipos Edgowicz	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Iwaszko	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości kroźskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Jagmil	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	2 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
Jagoil	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	2 ludzi (w powiecie kowieńskim)	LM 3, s. 49; SA 466
Jakimicz	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	4 ludzi we włości rosiejskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Jakub	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	3 czeladzi	LM 3, s. 20; SA 13
Jakub	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	2 czeladzi	LM 3, s. 49; SA 465
Jakub	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	3 ludzi we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
Jan	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	2 ziemie	LM 3, s. 49; SA 468
Jan	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465

Jan Klawzgałłowicz	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1458	ziemia i 2 ludzi	LM 3, s. 20; SA 8
		1443–1458	7 ludzi	LM 3, s. 20; SA 9
		1443–1450	Rostejni pod Gedigoldom	LM 3, s. 20; SA 12
Jasut	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	2 czeladzi	LM 3, s. 49; SA 465
Jat	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Jatowt	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Jawoisz	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	10 ludzi we włości widuklewskiej	LM 3, s. 49; SA 466
Jurij (?)	Zygmunt Kiejstutowicz	b. d. wzmianka	1 człowiek we włości ejragskiej	LMAVB, fond 256, nr 3526, s. 21
		1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 48; SA 465
		1440–1450	1 czeladź	LM 3, p. 49; SA 465
		1443–1447	2 ziemie puste we włości widuklewskiej	LM 3, s. 49; SA 466
		1443–1450	3 czeladzi	LM 3, s. 20; SA 13
Juszko Witkont	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1458	1 człowiek	LM 3, s. 20; SA 8
Kieżgajło	Witold	b. d. wzmianka	las w Gorgzdach na rzece Miniji	JAS, s. 394, 395, nr 19; Vitoldiana, s. 78, nr 79; LM 1 ³³ , s. 98, nr 463; LM 9 ³⁴ , s. 96, 97
		1440–1447 wzmianka	15 ludzi na jeziorze Płotele i na rzece Opuse	LM 9, s. 86, 87
		1440–1450	16 ludzi na rzece Pusze i na jeziorze Motole	LM 3, s. 48; SA 455
		1440–1450	5 ludzi	LM 3, s. 48; SA 456

³³ Lietuvos Metrika. Kn. 1 (1380–1584). Užrašymų knyga I, parengė A. Baliulis, R. Firikovičius, Vilnius 1998.

³⁴ Lietuvos Metrika. Kn. 9 (1511–1518). Užrašymų knyga 9, parengė K. Pietkiewicz, Vilnius 2003.

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Kieżgajłowa Helena	Witold	b. d. wzmianka	ziemia i jezioro w Krożach, puszcza nad rzeką Opuse, (stiedlisko) Mazginowo	JAS, s. 394, nr 17; Vitoldiana, s. 79, nr 80; LM 3, s. 52; SA 476
		b. d. wzmianka	3 jeziora Mosto, Towrokolo, Odsunkemos	JAS, s. 394, 395, nr 19; Vitoldiana, s. 78, nr 79, LM 1, nr 463 LM 9, s. 96, 97
Kiswinus	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
Kłowski	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 48, 49; SA 465
Kłowzgail	Witold	b. d. wzmianka	1 kucicznik	JAS, s. 392, 393, nr 12; Vitoldiana, s. 121, 122, nr 143
		1443–1450	1 kucicznik we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
Kłowzgail (Mimontowicz)	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398; s. 274, nr 407
		20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2;
Knistowt	Witold	1443–1450	1 człowiek we włości knietowskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
		1443–1450	1 człowiek we włości kołtyńskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Koistowt	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtyńskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Koiteń	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtyńskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Koiteń, bratanek Wisogima	Witold	[1422]	? (1 człowiek we włości miednickiej)	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99

Kolpsz	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	6 ludzi we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Kongird	Kazimierz Jagiellończyk	5 czerwca 1442	1 człowiek we włości ejragolskiej	LMAVB fond 256, nr 3528, s. 6
Konnigail	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	2 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
pan Kontowt	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1443	34 kucyków w Lidowianach we włości knietowskiej; 16 kucyków w Szewli- nach we włości krońskiej	LM 3, s. 49; SA 467
		1443–1447	4 ludzi (w tym jeden kowal)	LM 3, s. 49; SA 466
Kontiune (?)	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Kontyn	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtynskiej	JAS, s. 382–384, nr 1 Vitoldiana, s. 85, nr 89
Końt	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Kredigold	Kazimierz Jagiellończyk	1442	1 człowiek	LM 3, s. 50; SA 471
Kuszlejko	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
		1443–1450	1 człowiek we włości knietowskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Kuszlut	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2;
Lakut	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	3 ludzi we włości knietowskiej	LM 3, s. 50; SA 469
Leloiko	Witold	[1422]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99
Lewik	Zygmunt Kiejstutowicz	b. d. wzmianka	1 człowiek	LMAVB fond 256, nr 3529, s. 1 a, d, nr 3526, s. 21
Lewzod	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Liumonis	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości kołtymianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Liup	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 274, nr 408
Meir	Witold	22 czerwca 1415	2 ludzi we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Meiż	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości knietowskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Michail	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1476	1 człowiek	LM 3, s. 51; SA 472
Mik(g)ailo	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Mileiko Sinko (syn ?) Mielikowicz (?)	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1476	1 człowiek we włości knietowskiej	LM 3, s. 51; SA 472
Minelka	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	4 ludzi we włości rostiejskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Miniat	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Minigialo	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Minkont	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Minwid	Witold	b. d. (wzmianka)	2 ludzi (we włości berzańskiej)	JAS, s. 388, nr 4; Vitoldiana, s. 127, nr 152
Mistowt	Zygmunt Kiejstutowicz	b. d. wzmianka	1 człowiek koło jeziora Cytowian	LMAVB, fond 256, nr 3526, s. 29
Mizuik	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Moniat	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	2 czeładzi	LM 3, s. 49; SA 465
	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469

Monik	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Montwil	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 ziemia	LM 3, s. 49; SA 468
Morut	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	2 ludzi	LM 3, s. 49; SA 466
Mostwil Żodełkowcz	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1476	1 człowiek	LM 3, s. 51; SA 472
		1443–1450	5 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
		1440–1450	2 czeladzi	LM 3, s. 49; SA 465
		1442	1 człowiek we włości rostejskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 471
Mot	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Możeiko	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
		1443–1450	3 czeladzi	LM 3, s. 20; SA 13
		1440–1450	2 czeladzi	LM 3, s. 49; SA 465
	Kazimierz Jagiellończyk	1442	1 człowiek we włości widuklewskiej	LM 3, s. 50; SA 471
		1443–1447	2 ludzi i ziemia pusta we włości widuklewskiej	LM 3, s. 49; SA 466
		1443–1450	2 ludzi we włości kroźskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Mozrim	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	10 ludzi we włości kroźskiej	LM 3, s. 49; SA 466
		1443–1450	5 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
Naibut	Kazimierz Jagiellończyk	14 kwietnia 1441	3 ludzi	LM 225, s. 277, nr 417
		1443–1450	1 człowiek we włości kołtymianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Narbut	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	3 ludzi (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 468; LM 225, s. 277, nr 417
Narwid	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Nekrasz (?)	Witold	b. d. wzmianka	ziemia	JAS, s. 394, nr 16; Vitoldiana, s. 114, nr 128; LM 3, s. 48; SA 462
Nemel	Kazimierz Jagiellończyk	28 października 1450	las pusty w Birzach (Birżany?)	LM 3, s. 48; SA 463
Nemir	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	3 ludzi we włości ejragolskiej	LM 3, s. 49; SA 466
Nigail	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości kołtynianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Normont	Witold	b. d.	2 ludzi we włości miednickiej	K. Jablonskis, <i>Istorijs ir jos šaltiniai</i> , s. 224
Nosut Czniurowicz	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtynianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Olgut	Witold	[19 lutego 1417]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 427, 428, nr 7; Vitoldiana, s. 88, nr 92
Orwid (I)	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Orwid (II)	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Ostik	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	3 ludzi we włości kołtynianskiej	LM 3, s. 50; SA 469
Owgus	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości kołtynianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Peldus	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Pergin	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 ziemia	LM 3, s. 50; SA 468
Petrasz	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości miednickiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Piaż	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	3 ludzi we włości gojzewskiej	LM 3, s. 48; SA 465
	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469

Pikel	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosci krożskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Pikowt	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włosci miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Pliniat	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włosci miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Pogim	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włosci kołtynianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Pryszgint	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włosci miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Priszmont	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włosci miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Prupno (Trumpo?)	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1476	1 człowiek	LM 3, s. 51; SA 472
Rakon	Witold	[1422]	3 ludzi we włosci miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99
Reczus	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włosci miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Rewbut	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosci miednickiej	LM 3, s. 50; SA 469
Rimdeiko	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	1 człowiek we włosci rosiejskiej	LM 3, s. 49; SA 466
Rimeiko	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosci kołtynianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Rimszis	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosci kołtynianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Ruk	Witold	[19 lutego 1417]	2 ludzi we włosci miednickiej	JAS, s. 427, 428, nr 7; Vitoldiana, s. 88, nr 92
Rupeiko	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosci kołtynianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Saugos	Witold	[1422]	1 człowiek we włosci miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Siwobut	Witold	[1422]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vítoldiana, s. 92, 93, nr 99
Skobut	Witold	[1422]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vítoldiana, s. 92, 93, nr 99
Skowid	Witold	b. d. wzmianka	majątek	LM 12 ³⁵ , s. 448, nr 585
Skowd(g)ird	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Slutint	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Sip	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Sirtat	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Sirput	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	1 człowiek we włości rosiejnskiej	LM 3, s. 50; SA 470
Sorvid	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Sowigin	Witold	22 czerwca 1415	5 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
Spudut	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vítoldiana, s. 85, nr 89
		22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vítoldiana, s. 85, nr 89
Spuktint	Kazimierz Jagiellończyk	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
		1440–1476	1 człowiek	LM 3, s. 51; SA 472
Stiabat	Zygmunt Kiejstutowicz	1443–1458	5 ludzi	LM 3, s. 20; SA 8
		1432	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398

³⁵ *Lietuvos Metrika. Kn. 12 (1522–1529). Užrašymų knyga 12*, parengė D. Antanavičius, A. Baliulis, Vilnius 2001.

Stiagwil	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 człowiek	LM 3, s. 48; SA 465
Suczis	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosi kołtymianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Sul	Witold	[1422]	1 człowiek we włosi miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Witoldiana, s. 92, 93, nr 99
Surkont	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosi kołtymianskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Sutil	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	5 ludzi	LM 3, s. 20; SA 13
Swirkwit	Witold	[19 lutego 1417]	2 ludzi we włosi miednickiej	JAS, s. 427, 428, nr 7; Witoldiana, s. 88, nr 92
Swirkont, Smyrkont	Witold	[1422]	4 ludzi we włosi miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Witoldiana, s. 92, 93, nr 99
Talwoisz	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Tarwoin	Zygmunt Kiejstutowicz	1442	1 człowiek we włosi widuklewskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 471
		1443–1450	3 czeladzi	LM 3, s. 20; SA 13
Tarut	Witold	1432	1 człowiek we włosi miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
		20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424))	2 ludzi we włosi miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2; Witoldiana, s. 136, nr 168
Toljat	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 48; SA 465
Towjemis	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włosi kołtymianskiej	LM 3, s. 50; SA 469
Towniut	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Tuleń	Witold	[19 lutego 1417]	1 człowiek we włosi miednickiej	JAS, s. 427, 428, nr 7; Witoldiana, s. 88, nr 92
Ulkwinus	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1447	1 człowiek we włosi miednickiej	LM 225, s. 276, nr 413

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Urniaż	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Uwoin	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	4 ludzi we włości rośniejskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Warkut	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Wiałius	Witold	b. d. wzmianka	1 człowiek weldamy	Lietuviški žodžiai ³⁶ , s. 249, nr 192/1; Vitoldiana, s. 139, nr 173
Widgailo	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	4 ludzi i ziemia pusta	LM 3, s. 49; SA 468
Widojd (?)	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	2 ludzi we włości ejragskiej	LM 3, s. 48; SA 465
Widuk	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 274, nr 408
Wigint	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	2 ludzi we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Wilgaita	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Wiliasz	Kazimierz Jagiellończyk	5 czerwca 1442	1 człowiek we włości ejragskiej	LMAVB fond 256, nr 3528, s. 6
Wimmont	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeładź	LM 3, s. 49; SA 465
Wisgerd Dowgintowicz	Zygmunt Kiejstutowicz	1432	1 człowiek we włości miednickiej	LM 225, s. 269, nr 398
Wazgird	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości kołtynianskiej (czasowo nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Wisgerd Dowgintowicz	Witold	[1422]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99
Wazgird	Witold	[19 lutego 1417]	2 ludzi we włości miednickiej	JAS, s. 427, 428, nr 7; Vitoldiana, s. 88, nr 92

³⁶ *Lietuviški žodžiai senosios Lietuvos rašinių kalboje*, t. 1: Tekstai, sudarė K. Jablonskis, Kaunas 1941.

Wisimonit	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	4 ludzi i ziemia pusta we włości rostejskiej	LM 3, s. 49; SA 466
Wismit	Witold	22 czerwca 1415	2 ludzi we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Witoldiana, s. 85, nr 89
Wisogin	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	2 czeladzi	LM 3, s. 49; SA 465
Wizbor	Witold	22 czerwca 1415	2 ludzi we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Witoldiana, s. 85, nr 89
	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
		1443–1447	1 ziemia pusta we włości rostejskiej	LM 3, s. 49; SA 466
		1443–1450	5 ludzi we włości kołtymianskiej	LM 3, s. 50; SA 469
		1443–1447	1 człowiek	LM 3, s. 50; SA 470
		1447	ziemia pusta	LM 3, s. 39; SA 354
Wizgail	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Wizgin	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1447	1 człowiek we włości rostejskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 470
		1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 49; SA 465
Wobal	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1458	1 człowiek	LM 3, s. 20; SA 8
Wojń	Kazimierz Jagiellończyk	1440–1450	1 czeladź	LM 3, s. 48; SA 465
Wojniat Kirkutait	Witold	20 czerwca 1413 (lub 1419 albo 1424)	4 ludzie we włości miednickiej	JAS, s. 386–387, nr 2
Woleczat	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Witoldiana, s. 85, nr 89
Woizodis	Kazimierz Jagiellończyk	[1443–1447]	(?) 1 człowiek	LMAVB fond 256, nr 3529, s. 1 b
		1443–1447	1 człowiek we włości rostejskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 470

Imię obdarowanego	Nadawca	Data nadania	Obiekt nadania	Źródło
Zowgut	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 człowiek we włości knietowskiej (czasowe nadanie)	LM 3, s. 50; SA 469
Żibort	Kazimierz Jagiellończyk	1443–1450	1 ziemia	LM 3, s. 50; SA 468
Żygis Ginkowicz	Witold	22 czerwca 1415	1 człowiek we włości kołtymianskiej	JAS, s. 382–384, nr 1; Vitoldiana, s. 85, nr 89
Żutowt	Witold	b. d. (wzmianka, falsyfikat?)	2 ludzi we włości ejragolskiej	JAS, s. 388, nr 5; Vitoldiana, s. 139, nr 174
N. N.	Witold	b. d. wzmianka	wedamy	JAS, s. 394, nr 18; Vitoldiana, s. 133, 134, nr 163
N. N.	Witold	b. d. wzmianka	?	JAS, s. 389, nr 6; Vitoldiana, s. 120, nr 141
N. N.	Witold	b. d. wzmianka	?	JAS, s. 389, 390, nr 8; Vitoldiana, s. 140, nr 175; Ibidem, s. 135, nr 166
N. N.	Witold	b. d. wzmianka	?	JAS, s. 390, nr 9; Vitoldiana, s. 120, nr 120
N. N.	Witold	b. d. wzmianka	?	JAS, s. 390, nr 10; Vitoldiana, s. 110, 111, nr 121
N. N.	Witold	b. d. wzmianka	?	Lietuviški žodžiai, s. 323, nr 143/13; Vitoldiana, s. 129, 130, nr 156
Montrim (?)	Witold	b. d. (wzmianka, falsyfikat?)	?	JAS, s. 389, 390, nr 7; Vitoldiana, s. 140, nr 175
Mitka (?)	Witold	b. d. (wzmianka, falsyfikat?)	?	JAS, s. 389, 390, nr 7; Vitoldiana, s. 140, nr 175
?...-towt	Witold	[1422]	1 człowiek we włości miednickiej	JAS, s. 391, nr 11; Vitoldiana, s. 92, 93, nr 99

BIBLIOGRAFIA

- 1413 m. Horodlės aktai (Dokumentai ir tyrinėjimai) / Akty Horodelskie z 1413 roku (Dokumenty i studia), oprac. J. Kiaupienė, L. Korczak, Vilnius–Kraków 2013.
- Akty odnosiaščiesia k istorii Južnoj i Zapadnoj Rossii, t. 1, Sankt Peterburg 1863.
- Almonaitis V., *Vakarų Lietuva XIII–XV amžiuje*, Kaunas 2013.
- Almonaitis V., *Žemaitijos politinė padėtis 1380–1410 metais*, Vilnius 1998.
- Błaszczuk G., *Diecezja żmudzka od XV wieku do początku XVII wieku. Uposażenie*, Poznań 1992.
- Backus O.P., *The Problem of Feudalism in Lithuania, 1506–1548*, „Slavic Review”, December 1962, vol. 21, nr 4, s. 639–659.
- Baronas D., *Žemaičių krikštas Jono Dlugošo kronikos šviesoje* [w:] *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 3, Vilnius 2011, s. 23–30.
- Codex Mednicensis seu Samogitae dioecesis*, collegit P. Jatulis, t. 1, Roma 1984.
- Gudavičius E., *Lietuvos europėjimo kelias: istorinės studijos*, Vilnius 2002, s. 87–111.
- Jablonskis K., *Archyvinės smulkmenos* [w:] *Praeitis*, t. 2, Kaunas 1933, s. 412–436.
- Jablonskis K., *Lietuvos valstybės ir teisės istorija iki XVI a. vidurio* [w:] idem, *Istorija ir jos šaltiniai*, Vilnius 1979.
- Jakubovskij J., *Zemskie privilei Velikogo Knjažestva Litovskogo*, „Žurnal Ministerstva Narodnogo Prosvėščenia” 1903, t. 347, nr 6, s. 245–303.
- Jasinskij M., *Ustavnya zemskya gramoty litovsko-russkogo gosudarstva*, Kiev 1889.
- Krasauskaitė M., *Die litauischen Adelsprivilegien bis zum Ende des XV Jahrhunderts*, Leipzig 1927.
- Kościół ewangelicko-reformowany w Kielmach: rys historyczny na dokumentach urzędowych*, oprac. B. Grużewski, Warszawa 1912, s. 346.
- Lietuvos Metrika. Kn. 1 (1380–1584). Užrašymų knyga 1*, parengė A. Baliulis, R. Firko-vičius, Vilnius 1998.
- Lietuvos Metrika. Knyga Nr 3 (1440–1498). Užrašymų knyga 3*, parengė L. Anužytė, A. Baliulis, Vilnius 1998. *Lietuvos Metrika. Kn. 8*, parengė A. Baliulis, R. Firko-vičius, D. Antanavičius, Vilnius 1995, s. 182–184.
- Lietuvos Metrika. Kn. 9 (1511–1518). Užrašymų knyga 9*, parengė K. Pietkiewicz, Vilnius 2003.
- Lietuvos Metrika. Kn. 12 (1522–1529). Užrašymų knyga 12*, parengė D. Antanavičius, A. Baliulis, Vilnius 2001.
- Lietuviški žodžiai senosios Lietuvos raštinių kalboje*, t. 1: Tekstai, sudarė K. Jablonskis, Kaunas 1941.
- Lietuvos Metrika. Knyga Nr 25 (1387–1546). Užrašymų knyga 25*, parengė D. Antanavičius, A. Baliulis, Vilnius 1998.
- Lietuvos Metrika. Kn. 225 (1528–1547). 6-oji Teismų bylų knyga*, parengė S. Lazutka, I. Valikonytė, Vilnius 1995.
- Lubavskij M., *Litovsko-russkij sejm. Opyt po istorii učreždenya v sviazi s vnutrennim stroem i vnešnej žizniu gosudarstva*, Moskva 1910.
- Lubavskij M., *Očerki istorii litovsko-russkogo gosudarstva do Lublinskoi inii vključitel'no*, Moskva 1910.

- Łowmiański H., *Zagadnienie feudalizmu w W. Księstwie Litewskim* [w:] *Pamiętniki VI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Wilnie 17–20 września 1935 r.*, Lwów 1935, s. 209–219.
- Malczewska M., *Latyfundium Radziwiłłów w XV do połowy XVI wieku*, Warszawa–Poznań 1985.
- Monumenta mediae aevi res gestas Poloniae illustrantia*, t. 14, Kraków 1894, s. 529–531.
- Ochmański J., *Powstanie i rozwój latyfundiów biskupstwa wileńskiego (1387–1550). Ze studiów nad rozwojem wielkiej własności na Litwie i Białorusi w średniowieczu*, Poznań 1963.
- Pavlov-Sil'vanskyi N.P., *Feodalizm v Rossii*, Moskva 1988.
- Petrauskas R., *Feodalizmo problema ir diduomenės titulai* [w:] *Lietuvos istorija*, t. 4, *Nauji horizontai: dinastija, visuomenė, valstybė. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1386–1529 m.*, Vilnius 2009, s. 226–234.
- Petrauskas R., *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje –XV a. Sudėtis–Struktūra–Valdžia*, Vilnius 2003.
- Petrauskas R., *Vasalinių santykių užuomazgos ir bajorų luomo požymiai* [w:] *Lietuvos istorija*, t. 3, *XII a.–1385 m. Valstybės iškilimas tarp rytų ir vakarų*, Vilnius 2011, s. 251–255.
- Pietkiewicz K., *Kieżgajlowie i ich latyfundiów do połowy XVI wieku*, Poznań 1982.
- Rowell S.C., *Išdavystė ar paprasti nesutarimai? Kazimieras Jogailaitis ir Lietuvos diduomenė 1440–1481 metais* [w:] *Lietuvos valstybė XII–XVIII a.*, Vilnius 1997, s. 45–74.
- Rowell S.C., *Rusena karas Žemaičiuose: keletas pastabų apie 1442 m. privilegijos genezę, „Žemaičių praeitis”*, t. 8, Vilnius 1998, s. 5–28.
- Saviščevas E., *Suvaldyti chaosą: bandymas naujai tirti Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero suteiktų knygą* [w:] *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 1, Vilnius 2008, s. 115–173.
- Saviščevas E., *Žemaitijos savivalda ir jos valdžios elitas 1409–1566 metais*, Vilnius 2010.
- Tymieniecki K., *Wpływy feudalne w Polsce i na Litwie. Uwagi do dyskusji na IV zjeździe historyków polskich w Wilnie*, „Ateneum Wileńskie” 1936, t. 11, s. 1–19.
- Ukrain'ski hramoty*, t. 1, *XIV v. i I. pol. XV v.*, pidg. V.A. Rozov, Kiev 1928.
- Ukrain'ski hramoty XV st.*, pidg. V.M. Rusani v's'kij, Kiev 1965.
- Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1386–1430*, red. J. Ochmański, Warszawa–Poznań 1986.
- Zbiór praw litewskich od roku 1389 do roku 1529. Tudzież rozprawy sejmowe o tychże prawach od roku 1544 do roku 1563*, Poznań 1841.
- Žemaitijos žemės privilegijos XV–XVII a./*Privilegia terrestria Samogitiensia saec. XV–XVII*, „Historiae Lituaniae Fontes Minores”, t. 6, parengė D. Antanavičius, E. Saviščevas, Vilnius 2010.